

výzkumné oblasti muzea ve Velikém Tárnovu v severním Bulharsku. Artefakty procházejí jednak z hlavních římských center, jako bylo např. Nicopolis ad Istrum (dn. Nikjup asi 18 km sev. od Tarnova) nebo Novae (dn. Stáklén) na Dunaji, jednak z nově objevených lokalit, hlavně ze dvou řemeslnických center u dnešních vesnic Butovo a Chotnica, jež produkovala pro široké okolí. Fotografie výborného provedení jsou uvozeny krátkým textem v jazyce bulharském, ruském, německém a francouzském.

Jan Beneš

M. J. Vermaseren, Mithriaca I — The Mithraeum at S. Maria Capua Vetere (with 5 Figures, 28 Plates and 2 Plans); Études préliminaires aux religions orientales dans l'Empire romain, sv. XVI; Leiden, E. J. Brill 1971; stran 59.

Významná a rychle vydávaná řada příspěvků k poznání orientálních náboženství, která hrála tak důležitou úlohu ke konci starověku, byla obohacena publikováním maleb z mithrea v Capue. Od první publikace tohoto objevu *A. Mintem* (NSc XXI, 1923, 353 nn. — autor též mithreum vykopal) byly fresky předmětem zájmu všech badatelů o mithraismus, počínaje *Fr. Cumontem* až do *Leroy A. Campbella* (Mithraic Iconography and Ideology = Études préliminaires sv. 11, Leiden 1968, str. 444). Velkou nevýhodou však bylo, že se všichni musili spokojit sice vynikajícím Mintovým textem, ale nedobrymi reprodukcemi.

Přistoupil-li k vydání a nové interpretaci maleb, zejména po stránce obsahové, badatel tak významný, jakým je *M. J. Vermaseren*, vydavatel CIMRM (= Corpus inscriptionum et monumentorum religionis Mithriacae 1956, 1960) a mithrea z kostela Santa Prisca v Římě (spolu s *van Esenem*, Leiden 1965), má tu výhodu, že namísto pouhé deskripce se nám dostává zasvěceného výkladu, a hlavně: i doplňků, oprav a nesouhlasu s některými závěry *Leroy A. Campbella*, jako je např. přílišná iranizace některých jevů v mithraismu (dělení pochodněnošců ve dva typy, východní a západní — str. 11; výklad slunce a měsíce — str. 15 aj.).

Vermaseren popisuje mithreum geograficky, tj. postupuje od místa k místu, a současně také určuje, co patří ke starší či mladší vrstvě. Dochází k tomu, že mithreum prošlo třemi etapami: první pol. druhého století, doba Antoninů a první pol. třetího století. Autorovy vývoody můžeme dobře sledovati na dokonalých reprodukcích v barvě a na pláncích.

Kniha je vynikajícím přínosem k mithraismu, zejména proto, že malby z Capuy tvoří souvislý celek.

*

Einige Bemerkungen zu dieser hervorragenden Publikation. Der Verfasser konnte seine Deutung des *leo Gelasius* (S. 19) auch durch die Inschrift (Pl. XVIII) *nama Gelasius* unterstützen. Das Graffito INYODUM (S. 23) ist leider nur abgeschrieben und nicht auf der Photographie vorgelegt. Wäre nicht vielleicht ein Weg zu seiner Erklärung in der rückläufigen Lesung *mudouane* (cf. Campbell 6 b P. 185 *vyane* = Mithra's own soul or life)? Auf der S. 34,3: *salutatio* und *concordia* gehören hier nicht zusammen, es handelt sich bloß um einen Zufall. Es gehören zusammen *concordia et pax*, cf. *P. Jal*, REL 39, 1961, S. 221, Tac. Hist. I, 54; II 56 I 8; 3, 80 u. a.

Radislav Hošek

Árpád Dobó, Die Verwaltung der römischen Provinz Pannonien von Augustus bis Diocletianus, Die provinzielle Verwaltung. Akademiai Kiadó, Budapest 1968. Stran 201.

Zasloužilý maďarský badatel Á. Dobó se věnoval od počátku své vědecké činnosti problematice správy římských provincií za císařství a jejich prosopografii. Z roku 1940 pocházejí jeho dvě hlavní práce: *Inscriptiones extra fines Pannoniae Daciaeque repertae ad res earundem provinciarum pertinentes*, Diss. Pann. 1/1, ve 2. vyd., a *Publicum portorium Illyrici*, Diss. Pann. 2/16. Tato druhá práce se stala součástí nově vydané knihy o správě Pannonie za principátu (str. 180 nn.).

Prosopografická studia i správa Pannonie byla v posledních desetiletích předmětem živého zájmu badatelů, jak o tom svědčí práce *A. Mócsyho*, *L. Barkócziho*, *G. Alföldyho*, *J. Fitze*, *W. Reidinger*, *R. Symeho* a celé řady dalších. Je proto jistě záslužné shrnout výsledky dosavadního bádání a ucelit je tak, aby se staly spolehlivou oporou pro další bádání. Současně je ovšem nezbytné, aby se v knize čtenář, a zejména příští uživatel, snadno a rychle zorientoval.

Autor svou práci rozdělil v šest hlavních oddílů: Vznik provincie, mistodržící, jejich kariéra, officium consulare, hospodářská a finanční správa, kariéry prokurátorů. Každý z těchto oddílů má řadu pododdělení, za některými následují ještě chronologické tabulky nebo seznamy osob. Nedá se říci, že by toto zpracování bylo nejideálnější, zejména ne proto, že namnoze je jako třídlího princip vzato zeměpisné hledisko, které v prosopografické práci je do jisté míry zanedbatelné.

Protože práce nemá jmenný rejstřík bude pro příští bádání znamenat mnohdy značné zdržení. Jak budeme hledat osobu nějakého příštího nápisu, u níž nebude uvedena funkce?

Přesto — jako každé shrnutí rozsáhlého materiálu — je Dobóva práce cenná. Máme v ní k dispozici seznamy místodržících, sebrána všechna svědectví, vyexcerpován značně roztroušený fond. Jako v každé práci tak i zde můžeme nalézt některé neúplnosti anebo přecenění. Tak vojenský diplom z Adony (*sub Pomponio*) datuje Nesselhauf lépe do let 168—190 (CIL XVI 132); všichni beneficiarii nejsou jako u Doba *consulares* (např. 157 — CIL III 143412) a všichni *sacerdotes* nejsou *provinciae* (např. 104 j — CIL III 10911). K č. 277: *praefectem alae I Cannenefatium* byl L. Crepereius Paulus do r. 145, protože od r. 146 (CIL XVI, 178 z r. 146) nese ala označení C (*ivium*) R(*omanorum*). Řecký text není zde přesně přepsán, srov. *Ann. épigr.* 1915, 46: *Sergia* /// NON / Paulon. K č. 284: Q. Septueius Clemens srov. nyní: G. Winkler, *Die Reichsbeamte von Noricum und ihr Personal bis zum Ende der römischen Herrschaft* (Sb. Akad. Wien 262, 2, 1969, str. 164, 4), který se drží Eggerova čtení *con(ductoris) fer(variarum) N(oricarum) p(artis) d(imidiæ)* nikoliv staršího *P(annonicarum) D(almaticarum)*, jak Dobó. Mnoho cenných postřehů i pro Pannonii přináší neuvedená práce St. Mrozka, *Les mines d'or de Dacie au IIe siècle* (polsky, Toruň 1966), český čtenář sáhne po práci J. Buriana, *Evropské doly za římského císařství*, Praha 1954.

Vedle těchto negativních postřehů má práce — vedle sebrání materiálu — i celou řadu důležitých kladů, především ve vypracování chronologie místodržících, např. C. Iulius Germinus Capellianus (Dobó 42) je ještě Nesselhaufem datován do let 151—160 (CIL XVI z r. 1955), ale Dobó zpřesňuje 159—160. Zvláště cenné jsou pododdíly, které zpracovávají sociální postavení, průběh kariéry místodržících a zpravování menších hospodářských a finančních úřadů.

Knihka není zanedbatelným příspěvkem k dějinám Pannonie a v mnoha případech římského císařství vůbec.

Radislav Hošek

Gareth Schmeling, *The Satyricon: Forms in Search of Genre*; *The Classical Bulletin*, vol. 47, February 1971.

Petroniův spis *Satyricon* a otázky spojené s problematikou jeho zařazení mezi jiné literární památky zůstávají i v posledních letech středem zájmu různých badatelů. Připomeňme v této souvislosti např. monografii Perryho *The Ancient Romances — A Literary Historical Account of Their Origins*, Univ. of California Press, Berkeley and Los Angeles 1967 (srov. naši recenzi v SPFFBU E 16 (1971), str. 270 nn.), Walshovu monografii *The Roman Novel*, Cambridge 1970 (srov. *Listy filologické* 95, 1972, 109—111), publikaci Witkeho *Latin Satire*, Leiden 1970, Roseho, *The Date and Author of the Satyricon*, Leiden 1971, stať Courtneyho *Parody and Literary Allusion in Menippean Satire*, *Philologus* 106 (1962), 86—100, práci Sullivanovu *The Satyricon of Petronius*, London 1968 atd. atd.

V 47. čísle amerického periodika *The Classical Bulletin*, vydávaného oddělením klasických jazyků na universitě v Saint Louis ve státě Missouri, je věnována Petroniovi pozornost hned ve dvou článcích. Jde o stať od Williama R. Nethercuta o Felliniho filmovém zpracování *Petronia* (str. 53—59) a o článek, nadepsaný *The Satyricon: Forms in Search of Genre* (str. 49—53), jehož autorem je Gareth Schmeling. V úvodu své studie připomíná Schmeling různost názorů na charakter *Petroniova* spisu *Satyricon* (zda jde o menippskou satiru, román, parodii na eroticko-dobrodružný román, či parodii na epická vyprávění, konkrétně na *Odysseu*) i na název díla, činí tak však jen velmi heslovitě, leckdy bez odkazování na bohatou literaturu, která — jak jsme to již naznačili — k této problematice existuje, takže tato partie na nás činí dojem, jako by byla určena pro čtenáře jen méně zasvěcené. Autor předpokládá, že *Satyricon* původně obsahoval 20 knih; pro srovnání uvedme, že Perry hovoří o 16 knihách, i když nevyučuje, že jich mohlo být více.

Za důležitou považuje Schmeling otázku, proti komu či čemu byl spis *Satyricon* namířen a charakterizuje při této příležitosti Petroniův světový názor jako „nil admirari“. Dochází k závěru, že Petronius nebyl klasický satirik, neboť postrádal důsledný etický přístup k látce, kterou zpracovával, i pevný cíl, na nějž by soustředil své útoky. V lecčems je autor poplatný Sullivanovi, přebírá jeho hodnocení *Petronia* jako „literárního oportunisty“ a uvádí jeho názor, že Petronius si vybral formu menippské satiry proto, neboť byla dostatečně volná, i to, že forma ještě nemusí určovat obsah díla. S touto otázkou se autor vyrovnává v jedné ze stručných poznámek v tom smyslu, že kdyby měla být menippská satira pouhým vyjádřením formy a nikoli obsahu, pak by všechna antická i moderní literatura, v níž se mezi prózou objeví verše, musela být považována za menippskou satiru.

Schmeling kritizuje Schmidovo pojmání románu Charitonova jako menippské satiry a podezřavě se staví i k článku Courtneyho, neboť nedostatečnost a nespolehlivost existujících do-